

Liturgical and Traditional Prayers in the Armenian Amulet Rolls

Jesse Arlen

Zohrab Information Center; Fordham University, USA

Abstract This paper centers on the liturgical and traditional prayers found in Armenian amulet rolls (*hmayil/hamayil*) extant between the fifteenth to twentieth centuries, which present a window into the folk piety of the Armenian Christian tradition. Particular attention is paid to the prayers of St. Nersēs Šnorhali and St. Gregory of Narek found in the scrolls, with an explication of their contents and an explanation for their inclusion. Other liturgical and traditional prayers include the Our Father, the Creed, the Hail Mary as well as those to other saints and angels in the Christian tradition.

Keywords Armenian. Amulet roll. Scroll. Hmayil. Hamayil. Nersēs Šnorhali (of Klay). Gregory of Narek. Liturgical prayers. Traditional prayers. Armenian folk piety.

Summary 1 Introduction: Armenian Amulet Scrolls. – 1.1 Acquirers of Armenian Amulet Scrolls. – 1.2 Makers of Armenian Amulet Scrolls. – 2 Liturgical and Traditional Prayers in the Amulet Rolls. – 2.1 *With Faith I Confess*: The Prayer of 24 Stanzas by St. Nersēs Šnorhali. – 2.2 *The Book of Lamentation* of St. Gregory of Narek. – 2.3 Other Traditional and Liturgical Prayers in the Amulet Rolls.

Peer review

Submitted 2025-12-03
Accepted 2026-04-03
Published 2026-10-08

Open access

© 2026 Arlen | © 4.0

DOI 10.30687/QU/3103-5450/2025/02/004

1 Introduction: Armenian Amulet Scrolls

Armenian amulet scrolls, called *hmayil* (հմայիլ) or more often *hamayil* (հաւմայիլ), are among the first texts in the Armenian literary tradition to be popular among the common people, as opposed to clerics, monastics, or members of the upper nobility, who had been the primary audience for most literary works before the early modern period.¹ Extant examples – about 1,000 in total (Ghazaryan, Sargsyan 2016, 15) – ranging between the fifteenth to twentieth century and measuring a few inches in width and extending in length for many feet, sometimes up to fifty or more, contain sacred and sometimes magical texts and images.²

1.1 Acquirers of Armenian Amulet Scrolls

Hmayils were popular across nearly the whole spectrum of early modern Armenian society, evident through an examination of the colophons that mention the position or profession of the commissioner or acquirer of the scroll. A recent study that examined the colophons of scrolls to extract information on their makers and acquirers found mention of the following monikers beside the name of the acquirer: bishop (եպիսկոպոս; 1 time); priest (տէր, երէց, քահանայ; 9 times); monk (աբեղայ; 1 time); *tirats'u*³ (տիրացուն; 10 times); *dpir*⁴ (դպիր; 1 time); *Ā'alapi*⁵ (Չալապի; 1 time); *Paron* (Պարոն; 1 time); *mahtesi*⁶ (մահեստի; 5 times); *haci*⁷ (հաճի; 1 time); *Āēs*⁸ (Աէս; 2 times); *hoja*⁹ (խօջայ/խոջա; 7 times); *hēk'im*¹⁰ (հէքիմ; 1 time); goldsmith (նսկէրիչ;

---

1 While the etymology of the Armenian term is not certain, it is thought to be a borrowing from Arabic *ḥamā'il*, the plural of *ḥimālah*, from the root *Ḥ-M-L* ('carrying, bearing'). On this term and others that were used to designate these amulet scrolls, see Arlen 2024, 10-12.

2 For their contents, see Feydit 1986 and Sarkisian 2024.

3 A member of the minor orders authorized with certain diaconal functions, such as reading, chanting, and exorcism; often refers to an advanced candidate for the priesthood.

4 Cantor, lector.

5 Cf. Turkish *Çelebi*, an Ottoman honorific, meaning 'gentleman', 'learned', or 'master'.

6 Cf. Arabic *maqdisi*. In the Armenian context, this refers to one who has made the pilgrimage to Jerusalem.

7 Cf. Arabic *Hajji*/Turkish *Hacı*. Like *mahtesi*, in a Christian context, this is used to refer to a Christian that has made pilgrimage to Jerusalem.

8 Village chief.

9 Merchant.

10 Doctor. Cf. Turkish *hekim* from Arabic *Ḥakīm*/Ḥākim.

1 time); *tōtramaci*¹¹ (տօրամաճի; 1 time); baker (հացթուխ; 1 time) (Arlen 2024, 17-19). In one instance an adolescent (սպասմի) was mentioned as the recipient (Harut'iwn K'iwrtean hmayil no. 2 in Tēr-Vardanean 2013, 68). Although less often than men, women were also frequently mentioned as the acquirers of hmayils, either alone or along with their husbands – sometimes preceding their husband's name as the principal acquirer, more often following them (Arlen 2024, 18-19). Evidently, amulet scrolls were acquired by most members of early modern Armenian society: priests, monks, community and village leaders, pilgrims, merchants, doctors, and members of the artisanal middle class, such as goldsmiths, carpenters, and bakers, as well as women and youth. Peasants and laborers are not found among the owners, since they were likely too poor to acquire such an object.

1.2 Makers of Armenian Amulet Scrolls

Contrary perhaps to expectations, amulet rolls in the Armenian tradition contain not only the kinds of magical and binding texts and talismans that are common to other traditions of the Near East and Mediterranean, but also liturgical and traditional prayers found in the official services of the church. This is perhaps because the majority of the extant Armenian scrolls were made by members of the ordained ecclesiastical hierarchy (Arlen 2024, 15-17).

While investigating the available colophons of hmayils, scrolls were found to be made by persons bearing the following monikers (beside which is indicated the number of times this moniker was found among the colophons examined and the percentage of times this moniker was used out of the total times a moniker was used in the colophons examined that included a named scribe with a moniker (92): priest (եղբ, տէր, քահանայ; 41 times – 45%); *dpir* (դպիր; 11 times – 12%); scribe (գրիչ, գրող; 11 times – 12%); *tirats'u* (տիրացու; 8 times – 9%); deacon (սարկաւազ; 7 times – 8%); *mahtesi* (մահտեսի; 5 times – 5%); monk (աբեղայ; 2 times – 2%); bishop (եպիսկոպոս; 2 times – 2%); illuminator (ծաղկարար; 2 times – 2%); drawer/artist (գծող; 1 time – 1%); *vardapet* (վարդապետ; 1 time – 1%); secretary (քարտուղար; 1 time – 1%) (Arlen 2024, 15-17). This data makes it clear that most makers of hmayils were ordained members of the ecclesiastical hierarchy, most commonly priests. In fact, there seems to have been a concerted effort on the part of clergy involved in the creation and dissemination of the scrolls to produce and promote 'sanitized' versions of the scrolls that suppressed the magical elements typically found in such amulets, replacing them

---

11 Woodworker, carpenter.

with authorized and orthodox texts, prayers, and images. The various editions of printed scrolls produced in the seventeenth and eighteenth centuries seem to be part of this larger effort on the part of church authorities to produce authorized versions of the scrolls, since they too are stripped of most magical and talismanic elements.¹²

One handwritten amulet scroll, made by a scribe Yovhannēs in 1777 (Matenadaran scroll no. 424), indicates the scribe’s own effort to do just that:

Now (I) wrote this holy writing of protection, which is called *Hēmayēl*, which is a certain unsuitable name that they ignorantly name *Hēmayēl*, because a sorcerer is recognized by his saying *Hem*, and the text they make is called *Hemeayel*, i.e., created or written by *Hem*. Now this [hmayil] is not like that but is pure and clear of all sorcerous things. Instead, [it contains] the supplications and prayers of our holy and blessed and spiritual *vardapets*, that is, St. Gregory of Narek the angelic *vardapet*, as well as St. Nersēs of Klay, the graceful and blessed patriarch, in whose prayers we took refuge as we created this writing of protection, which expels demons and disperses all pains.¹³

As indicated by the above colophon, scribes like Yovhannēs sought to purge the amulets they made of “all sorcerous things” (յաւենայն կախարթական յիրաց). Of course, this attests at the same time to the fact that many of the Armenian amulets did contain such sorcerous or magical elements, as are indeed present in some of the extant manuscript rolls. Yet, in my investigations, far more often do we find scrolls filled, as Yovhannēs says here, with “the implorations and prayers of our holy and blessed and spiritual *vardapets*” (մաղթանք եւ աղօթք սուրբ եւ երջանիկ եւ հոգիացեալ վարդապետացն մերոց). Such prayers were so diffuse that they are usually found even in the

---

12 Printed scrolls were made in nineteen separate print runs by five different printers between 1659-1731. See Arlen 2024, 8. A typical example, and one readily available to view online, is Armenian prayer scroll number 1 from the Library of Congress, published in Constantinople in 1727 by Astuatsatur of Constantinople (<https://www.loc.gov/item/2014373044/>). A facsimile edition of this scroll has been recently published, along with transcription, translation, annotation, and commentary in Sarkisian 2024.

13 “Արդ գրեցաւ այս սուրբ գիրս պահպանութեան, որ կոչի Հեմայէլ, որ է անպատեհ, իմն անուռ տգիտաբար անուանեն Հեմայէլ, վասն զի Հեմ ասելն կախարդ իմանի, եւ նոցա արարեալ գիրն ասի Հեմեայել, այսինքն Հեմայի արած կամ գրած: Արդ ոչ է սա այնպէս, այլ գուտ եւ մաքուր յամենայն կախարթական յիրաց: Այլ մաղթանք եւ աղօթք սուրբ եւ երջանիկ եւ հոգիացեալ վարդապետացն մերոց, այսինքն սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ հրեշտակակրօն վարդապետի, նաեւ սրբոյն Ներսէսի Կլայեցւոյ շնորհալի եւ երջանիկ հայրապետին, որոյ աղօթք ապաւինելով արարուք գիրս պահպանութեան եւ դիւստալած եւ փարատիչ ամենայն ցաւոց” (Ghazaryan 2013, 8-9; unless otherwise indicated, all translations are by the Author). For another translation, see Sarkisian 2024, xxii-xxiii.

scrolls containing the kinds of magical and sorcerous elements that would be looked upon askance by scribes and clergymen such as Yovhannēs.¹⁴

2 Liturgical and Traditional Prayers in the Amulet Rolls

What then were the liturgical and traditional prayers found in the scrolls? The most frequent and prominent were those by St. Nersēs of Klay (Šnorhali) and St. Gregory of Narek, already indicated by the scribe Yovhannēs in the colophon quoted above.

2.1 *With Faith I Confess: The Prayer of 24 Stanzas* by St. Nersēs Šnorhali

Among the texts found in Armenian amulet rolls, the prayer of 24 stanzas by twelfth-century catholicos and saint Nersēs Šnorhali holds a prominent place (for the prayer, see Text 1 in the Appendix).¹⁵ Among most hmayils I have examined, including both printed and manuscript scrolls, this text tends to be either the first textual unit found in the scroll or the second, following healing pericopes from the Four Gospels [figs 1-2].

In distinction to many prayers in the Armenian tradition, which are often anonymous or the circumstance of their composition is hazy or unknown, we have very specific information surrounding the reason for which this prayer was written, thanks to an explanatory preface that St. Nersēs wrote to accompany the prayer.¹⁶

St. Nersēs composed the prayer while he was a bishop serving as an assistant to his older brother, the catholicos Grigor III Pahlawuni (Գրիգոր Գ. Պաղաւաւունի). St. Nersēs begins the preface to his prayer by specifying that it was intended not for monks or other clergy but “for common Christians – old and young, men and women – which all should learn and teach to one another” (հասարակաց քրիստոնէից մեծաց եւ փոքունց, արանց եւ կանանց, զոր պարտին ուսանիլ ամենեքեան, եւ ուսուցանել զմիմեանս; Awetisean 2018a, 1204.1). He goes on to specify how and when he intended the prayer to be recited. He says that people should pray with it “five times a day, with twelve kneelings: in the morning hour, at mealtime, at midday, in the evening, and at rest” (չինգ անգամ աւուրն, առաւաւտոյն ժամոյն, ճաշոյն, հասարակ աւուրն, երեկոյին, հանգստեանն;

---

¹⁴ See, for example, Krikor and Clara Zohrab Information Center Hmayil no. 1.

¹⁵ A recent edition and commentary on this prayer may be found in Crimella 2021.

¹⁶ For a full translation of the preface, see Arlen 2021, 192-3.

Awetisean 2018a, 1204.2). Of course, praying at multiple, set times per day was a common religious practice. The Bible mentions that Daniel prayed three times per day (Dan 6:10), which became the standard Jewish practice up until modern times. Elsewhere, the Psalmist mentions offering praise seven times per day (Ps 119:164), a verse that became a model for monks in monasteries. In Nersēs' day, most monastic communities probably gathered around five to seven times per day to perform the communal prayer services of the *Book of Hours* (Ժամագիրք), which was undergoing a period of expansion in Nersēs' own day, largely due to the saint's own efforts, who composed many hymns and texts to enhance the celebration of the hours.¹⁷ We don't have detailed information on precisely how or how often the services were performed in a given monastery, but we can surmise that each service probably lasted between a half hour to an hour, depending on whether one chanted the psalms and hymns and said the litanies and prayers in a more complete or abbreviated fashion.

Of course, laymen could not be expected to spend so much time in prayer and thus Nersēs composed this prayer as a more practical tool with which to approach God multiple times per day. Nersēs' directive to pray specifically five times per day with kneelings brings to mind the Muslim practice of praying five times per day with prostration. Armenians had been part of the Islamicate world since the seventh century, and St. Nersēs takes Muslim piety as a foil with which he contrasts the lack of piety among his own people. Referring to Muslim prayer practices, he goes on to say:

Even in battle they do not forgo the prayers [Muhammad] taught them, let alone at a peaceful hour. Whereas our people when outside the place of prayer do not even remember the name of God, since they do not care about the order of prayer as do the pious,¹⁸ but love empty talk more than prayer.¹⁹

---

17 By one estimate, “more than 20% of the liturgical texts of the Night Office alone are from the pen of [Nersēs]” (Findikyan 2004, 515). It would be unlikely that monks gathered less than five times per day to pray, since one can't imagine Nersēs recommending laypeople to pray more times per day than monks.

18 A reference to monks who perform the Liturgy of the Hours in monasteries.

19 “Չաղալթս զոր ուսոյց նոցա, ի պատերազմունս անգամ ոչ խափանեն թող թէ ի խաղաղ ժամու: Իսկ մեր ժողովուրդք արտաքոյ աղալթից տեղոյ բնաւ ոչ յիշեն զանուն Աստուծոյ, զի ոչ ունին զփոյթ ի կարգ աղալթից որպէս զաստուածապաշտս, այլ սիրեն զդատարկաբանութիւն քան զաղալթսն” (Awetisean 2018a, 1205.6-7).

Figure 1
St. Nersēs Šnorhali, opening of prayer *With Faith / Confess*. Krikor and Clara Zohrab Information Center Hmayil no. 1, Diocese of the Armenian Church of America (Eastern), New York (NY). Image by the Author

Figure 2
St. Nersēs Šnorhali, opening of prayer *With Faith / Confess*. Krikor and Clara Zohrab Information Center Hmayil no. 2, Diocese of the Armenian Church of America (Eastern), New York (NY). Image by the Author

St. Nersēs further bemoans the lack of engagement on the part of the people in the services, saying:

And even when some do come to priests to pray, they either stand with mouth closed or engage in dialogue with one another, for they neither know the words of the prayers nor listen attentively to the psalms and services of the priests.²⁰

Part of the inability or lack of desire on the part of the laypeople to pay attention to the liturgical services was surely due in part to the gap between the spoken vernacular and the older form of the language in which the services were performed, making the meaning of much of the service not readily intelligible to the average layperson of the twelfth century. St. Nersēs hoped partially to remedy this unfortunate situation by composing this very prayer. He writes, “For this reason, we composed this prayer in simple and clear language, so as to be easily grasped by the unlearned” (Վասն այսր պատճառի արարաք զաղաթս զայս պարզ եւ յստակ բանիւ, վասն անմարաց ընդհարաս լինելոյ; Awetisean 2018a, 1205.9), meaning those who did not receive a monastic education during which time the older, literary form of the language was learned. He continues:

[This prayer] is brief in words with twenty-four stanzas in accordance with the hours of day and night and in accordance with the books of the holy prophets. It is powerful in meaning, since it contains in itself much more than the like of our usual requests to God. And we gave it to our people to study so that every Christian would memorize it, so that wherever one might happen to be at the hour of prayer, one might speak with God through it – whether at church or at home, whether in the field or some workplace or on the road. And they who learn and pray it sincerely – with fervent heart and tears – all the requests which are written in it will be fulfilled for them in life and after death.²¹

---

20 “Եւ թէ ուրեմն զան ոմանք յաղաթել առ քահանայսն կամ փակեալ բերանով կանգնին, կամ զրուցատրութիւնս առնեն ընդ միմեանս, զի ոչ ինքեանք զիտեն զբանս աղաթիս, եւ ոչ քահանայիցն միտ զնեն սաղմոսաց կամ պաշտամանց” (Awetisean 2018a, 1205.8).

21 “Որ է սակաւ ըստ բանից՝ տունս քսան եւ չորս ըստ ժամուոց տուրնջեան եւ գիշերոյ եւ ըստ տառից սրբոց մարգարէից, եւ զարաւոր ըստ մտաց, զի զյոյովագոյն պէտ խնդրուածոց մերոց ունի յինքեան: Եւ տուաք ժողովրդեան մերոյ յուսումն, զի ամենայն անձն քրիստոնէի ուսցի զսայ, եւ ուր հանդիպեսցի ի ժամու աղաթիցն՝ խուսեսցին սովաւ ընդ Աստուծոյ՝ թէ յեկեղեցի, թէ ի տան, թէ յանդատանի, թէ ի գործ ինչ, թէ ի ճանապարհի: Եւ որք ուսանին զսայ եւ աղաթեսցեն մտադիւրութեամբ ջերմեռանդն սրտիւ եւ արտասուաւք, ամենայն խնդրուածք, որ ի սմայ կատարեսցին ի կենդանութեան եւ յետ մահու” (Awetisean 2018a, 1205.10-12).

One sees in this description that in addition to the brevity of the prayer – an important factor in making it practical for the common people of his day – it was also composed with an eye to making it a complete or all-encompassing guide for the average layman, who was unable to participate in the lengthy liturgical services performed in monasteries. Instead, St. Nersēs intended for them to be able to make use of this prayer wherever they might be and for it to cover all their needs, while also serving as a didactic guide to theology and spirituality. The completeness or all-encompassing nature of the prayer is symbolically represented in its twenty-four stanzas, a number that, as indicated above, represents both the hours of day and night, i.e. covering all times; and the books of the twenty-four prophets, i.e. encompassing the totality of Scriptural revelation and theology.²² People were expected to memorize it in order to use it, both because most were unable to read and could not afford manuscripts, which were much more costly in the premodern period to produce – even short texts like the above prayer – before the advent of the printing press.

All of the above made this prayer eminently suitable for inclusion in the prayer scrolls, directed as they were primarily to laypeople. The text of the prayer is highly structured, with overarching division perceptible in three major parts (stanzas nos 1-5, 6-18, 19-24).²³ The first grouping, nos 1-5, contains orthodox doctrine concerning the divine being, specifically the nature of the Trinity. It is obvious how important this would have been in the Armenian environment of the Middle Ages and early modern period, as Armenian Christians were largely under Islamic rule, with conversion to Islam not just a constant possibility but a persistent reality. The second major portion of the prayer concerns the life of faith, with portions devoted to the major stages in the spiritual life: purification (nos 6-8), illumination (nos 9-11), and perfection (nos 12-13). Other sections are devoted to divine protection and provision (nos 14-16), of particular relevance for the amulet scrolls given their preoccupation with such themes, and the need for perpetual repentance (nos 17-18). The last section of the prayer concerns individual death and the last things: meeting God at death and the journey of the soul to heaven (nos 19-21) and judgement before Christ, with a powerful plea for mercy and the intercession of the saints (nos 22-4). All of this is written not in the

---

22 The twenty-four prophets are Isaiah, Daniel, Ezekiel, Jeremiah, Elijah, Elisha, David, Nathan, Samuel, Job, Joshua, and Moses, along with the twelve minor prophets: Hosea, Joel, Amos, Obadiah, Jonah, Micah, Nahum, Habakkuk, Zephaniah, Haggai, Zechariah, Malachi. See, e.g., Narinean 1825-26, 5.

23 I thank Bishop Mesrop Parsamyan for his insightful analysis of the structure of the prayer, which will be presented in greater detail in a forthcoming co-authored commentary on the prayer by Bishop Mesrop and the present Author.

abstract language of formal theology, but in the intimate language of prayer, in first- and second-person dialogue between the individual and the divine being, making it both accessible and edifying no matter the level of education of the one using it.

This prayer has been incorporated into the Rest Hour (Հաճախեալ ժամ) of the *Book of Hours* of the Armenian Church, the last of the services to be said by monks before retiring for the night (*Žamagirk* 1895, 568-74). In contemporary usage, the Rest Hour is often performed in parishes on Wednesday or Friday evenings during Great Lent, and so most churchgoers are very familiar with the prayer to this day. Indeed, it has remained one of the most popular and widely known prayers in the Armenian tradition. Up until today, it has remained common practice for the entire prayer to be memorized. For example, Fr. T'oros Tēr-Isahakean encouraged the Armenian faithful of Manchester to do exactly that, in a pastoral letter written and published in 1899, while he was serving as priest of that community. We can end our discussion of the prayer with a quotation from Fr. T'oros that demonstrates the popularity and prized place it has held in the hearts of Armenian Christians up until the modern period:

The pious Christian must also be able at times to himself stand freely and pray without a prayerbook, expressing his thoughts simply to his Creator according to the prompting of his heart and mind and the occasion. As important, and sometimes even more important, than praying without a text is to learn by heart a few of the prayers used in the everyday services of our Church: 'We thank you' (Գոհաւնալք զքէն), 'Listen to our voices' (Լնր ձայնից մերոց), 'Blessed are You Lord Who Dwell' (Օրհնէալ Տէր որ բնակեալն), etc. so that we are able as needed to recite them, pondering each word as if it were our own. It is amazing what manifold and complex thoughts these old prayers bring forth when they are uttered by heart and with great attention. At a young age I learned by heart St. Nersēs of immortal memory Šnorhali's prayer of twenty-four stanzas, *With Faith I Confess* (Հաւատով խոստովանիմ). In the most inconsolable times of my life, when reading had become impossible due to pain in my eyes and an illness had so weakened my body and mind that thinking about something new seemed to me a weighty burden, in that inconsolable state, the prayer *With Faith I Confess* offered me consolation. Its every stanza, without fail, brought me all manner of beautiful and consoling thoughts. Each stanza for me, in those pitiable days, was an amusing and gripping book. Eight or nine years ago I stood at the death bed of a suffering old man, who was a God-loving *vardapet* in Holy Jerusalem. The angel of death had already come to take and bear away its consignment. Doctors had

given up hope and left. The sweat of death was flowing, neither bodily nor mental faculty remained for the sick man. Yet all the weightiness of illness could not erase from that holy man's memory that prayer which had furnished him with material for spiritual rumination all his life. He began *With Faith I Confess* and with gentile and halting voice recited it to the end without making a mistake. It was a moving thing to behold the animation of the agonizing *vardapet* who in the final moment of his earthly life bade farewell to the world with all his heart by reciting: "True Light, Christ, make my soul worthy to behold with joy the light of your glory, and to repose in the hope of good in the lodgings of the just until the day of your great Coming".²⁴

---

24 "Բարեպաշտ քրիստոնեայն պետք է նաեւ կարող լինի երբեմն ինքզինքն աղօթագիրքէ ազատ կացուցանել, իւր միտքն պարզապէս իւր Արարչին յայտնելով՝ իւր սրտի ու մտաց եւ ժամանակի թելադրութեամբն: Անգիր աղօթելու չափ կարելու եւ երբեմն դեռ անելի կարելու է մեր Եկեղեցւոյ աղօթից առօրեայ գործածուածներէն մի քանիսն-ինչպէս Գոհանամք զքնն, Լուր ձայնից մերոց, Օրհնեալ Տէր որ բնակեալդ եւայլն, բոլորովին գոց սերտել, որպէս զի կարենամք ի ստիպել հարկին անգիր արտասանել՝ իւրաքանչիւր բառի վերայ խորհելով իբր թէ մեր իսկ բառեր լինէին: Չարմանի՛ է թէ այս հին աղօթքներ ի՛նչքան բազմադիմի եւ բաղադրեալ խորհուրդներ յառաջ կը բերեն, երբ անգիր այլ ծանր ուշադրութեամբ կ'արտասանուին: Ի մանկական հասակի անգիր սովորած էի Ս. Ներսէս Շնորհալոյ անմահական յիշատակ Հաւատով խոստովանիմ քսանեւէորս տուն աղօթքն: Իմ կենաց ամենէն անմխիթար ժամերուն մէջ, երբ աչաց ցաւի պատճառաւ կարդալն անհնարին դարձած էր, եւ հիւանդութիւնը մարմինս ու միտքս այն աստիճան տկարացուցեր էր որ մի նոր բան մտածելն՝ ինձ մի ծանր բեռ կը թուէր, իմ այդ անմխիթար դրութեան մէջ մխիթարութիւն պարգեւողն Հաւատով խոստովանիմ աղօթքն էր. նորա իւրաքանչիւր տուն, առանց դժուարութեան, բազմապատիկ գեղեցիկ եւ մխիթարական խորհուրդներ կը բերեր ինձ. իւրաքանչիւր տուն ինձ համար, այդ թշուար օրերուն մէջ, յոյժ զուարճացուցիչ եւ հետաքրքիր մի մատեան էր: Ութ ինն տարիներ յառաջ մահուան անկողնոյ մէջ տառապող մի ծերունի եւ աստուածասէր վարդապետի մօտ կեցած էի ի Ս. Երուսաղէմ: Մահուան հրեշտակն արդէն եկած էր իւր աւանդն առնել տանիլ. բժիշկներ յոյսերնին կտրած մեկնած էին. մահուան քրտինքը կը հոսէր, ոչ մարմնոց եւ ոչ մնաց կարողութիւն մնացած էր հիւանդի վերայ: Սակայն հիւանդութեան բոլոր ծանրութիւնը չէր կրցած ջնջել այդ սուրբ մարդու յիշողութենէն այն աղօթքն որ իւր ամբողջ կենաց մէջ հոգեւոր որոճման նիւթ մատակարարած էր: Հաւատով խոստովանիմը սկսաւ, եւ մեղմ ու շնչափատ ձայնիւ անվերայ արտասանեց մինչեւ վերջն: Յուզիչ էր հոգեվարք վարդապետի ոգեւորութիւն երբ իւր երկրաւոր կենաց վերջին վայրկեանն աշխարհէս ի բոլոր սրտէ հրաժեշտ առնելով՝ կ'արտասանէր. «Լոյս ճշմարիտ Քրիստոս, արժանաւորեա զհոգի իմ ուրախութեամբ տեսանել զլոյս փառաց քոց եւ հանգչել յուսով բարեաց յօթեանս արդարոց մինչեւ յօր մեծի գալստեան քն» (Tér-Isahakean 1899, 16-18).

2.2 The Book of Lamentation of St. Gregory of Narek

Armenian popular religion and folk tradition has attributed healing powers to the prayerbook of St. Gregory of Narek, with its prayer discourses (քանոն) considered to be medicine and remedies for diverse maladies of soul and body.²⁵ Certain manuscript and print copies of the Narek contain lists prescribing certain prayers for various occasions as well as different diseases or dangers (Drost-Abgarjan 2006). It is thus unsurprising that excerpts from the prayer book have been included for use in many hmayils.

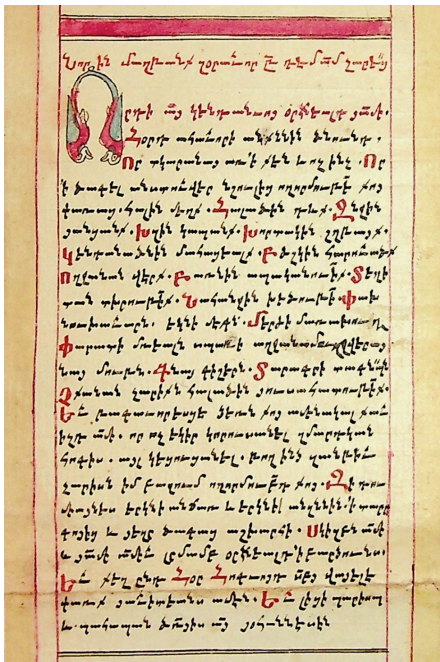
Most often found are the latter half of Prayer 12, Ընկալ քաղցրութեամբ (Kindly accept) and the entirety of Prayer 41, Որդի Աստուծոյ կենդանւոյ (Son of the living God) [figs 3-4] (for the texts of the prayers, see Text 2, Selections 1 and 2 in the Appendix).²⁶

Figure 3
St. Gregory of Narek, opening of Prayer 12
of the *Book of Lamentation*. Krikor and Clara
Zohrab Information Center Hmayil no. 1, Diocese
of the Armenian Church of America (Eastern),
New York (NY). Image by the Author

25 On this, see Mahé, Mahé 2000, 4-5; Drost-Abgarjan 2006. For a recent English translation of the prayer book, see Terian 2021.

26 See, e.g. Sarkisian 2024, 50-5.

Figure 4
St. Gregory of Narek, Prayer 41
from the *Book of Lamentation*. Krikor
and Clara Zohrab Information Center
Hmayil no. 1, Diocese of the Armenian
Church of America (Eastern), New York (NY).
Image by the Author

Like the prayer of St. Nersēs Šnorhali, these prayers also have been incorporated into the Rest Hour of the *Book of Hours* (*Žamagirkʻ* 1895, 564-7). The latter half of Prayer 12 begins with twenty parallel poetic lines of verse. The first five lines request the Lord to accept the speaker's petitions, dispel his sadness, and remove his sinful habits. The next five petitions request protection from the evil one, called in respective lines the 'deceiver' (խաբրող), 'fraudster' (մոլխմ), 'destroyer' (կորուսիչ), 'snatcher' (ըմբռնող), and 'attacker' (մարտող). Employing the language and imagery of Passover, the next lines ask the Lord to seal the entrance and exit of the speaker's chamber by the name and blood of the Lord and the poetic portion of the prayer concludes with a request for God's heavenly host to guard against the legion of demons. The remaining portion of the prayer, which returns to poetic prose, asks for peaceful sleep, free from torment, nightmares, and anxieties. In some copies of the Narek, this prayer is indicated as a "prayer of night" (աղոթք գիշերայնոյ).²⁷

Prayer 41 is addressed to the Son of God and indicates his power to dispel all evil, sin, and gloom, as well as his healing power. The end of the prayer meditates on his transcendence and immanence,

²⁷ See, e.g. the list at the outset of Narek 1933.

present at the same time above and beyond the universe and in every element of creation. This prayer is also prescribed for the night in popular tradition.²⁸

Though slightly less frequently than the above two prayers, Prayer 94, Աստուած յաւիտեանս (Eternal God) is also found in many hmayils, as well as among the prayers in the service of the Rest Hour (for the text of the prayer, see Text 2, Selection 3 in the Appendix).²⁹ Like the above, this prayer too is prescribed for the night.³⁰ The speaker meditates on God as creator of light over whom darkness holds no power, then beseeches Christ to protect the speaker from the terror of the night and demons, asking for Satan to be confounded, his snares thwarted, and his forces defeated.

Not found in the service of the Rest Hour but found in some hmayils, though less frequently than the above three prayers, is the latter part of Prayer 28, Արդ, այսքանեացս անբաւից հրաշից հաւնէրձիչ (Now, performer of such boundless wonders) (for the text of the prayer, see Text 2, Selection 4 in the Appendix).³¹ This prayer meditates on the Father's creative and miraculous powers, with a list of his attributes and characteristics, followed by a request that the Father rebuke and dispel "the heat of this tormenting and demonic fever" (տազնապող եւ դիւական տենիս ջերմութեան) that assails the speaker. It then asks for Satan to be shamed before the Lord's creative powers and vanquished by the same suffering and passion endured by the Son. It concludes with confession and praise of the Holy Trinity.

Rarely, though also found in some amulet scrolls, is Prayer 89, the shortest in the prayer book, Աստուած եւ Տէր, Կեանք եւ Արարիչ (God and Lord, Life and Creator) (for the text of the prayer, see Text 2, Selection 5 in the Appendix).³² This prayer is specified in some lists for work in the fields.³³ It consists primarily of a list of names and attributes for God and concludes with a doxology.

While the language of the Narek can at times be difficult to understand, the words themselves, with their powerful poetic features such as alliteration and their constant use of the language of Scripture, made people attribute miraculous, healing power to the phonetic quality in the sounds of the words spoken, irrespective of the ability of the one speaking or hearing them to understand them. As such, they were a natural fit for amulet scrolls, believed to impart healing power to the one carrying the words or chanting

---

28 See, e.g. the list at the outset of Narek 1933.

29 Feydit 1986, 12; see e.g. Feydit 1986, no. II (V ms. 3021).

30 See, e.g. the list at the outset of Narek 1933.

31 Feydit 1986, 12; see e.g. Feydit 1986, no. XXIV (V ms. 3064).

32 See e.g. Feydit 1986, no. VII (V ms. 3030).

33 See, e.g. the list at the outset of Narek 1933.

them aloud. That being said, the selections chosen for inclusion in the scrolls are not among the most difficult or challenging passages to comprehend in the prayer book. In fact, many are quite easy to follow, marked by simple grammatical structure with ample parallelism (e.g. Prayer 12.3-4).

2.3 Other Traditional and Liturgical Prayers in the Amulet Rolls

In addition to the above prayers by St. Nersēs Šnorhali and St. Gregory of Narek, some amulet scrolls contain some of the most common prayers of the Christian tradition: the Our Father (Հայր մեր), the Creed (Հաւատամք) and the Ave Maria/Hail Mary (Ողջոյն քեզ Մարիամ).

The Our Father is sometimes found at the very end of the hmayils as a concluding prayer, sometimes following even the scribe's colophon, in which case only the opening line is given (with the presumption that all readers would have the rest memorized).³⁴ This also matches the standard way to end a ritual service of the Armenian church, which typically begins and ends with a recitation of the Lord's prayer.

The Creed is infrequently found, for example, only once among the texts studied by Feydit (comprising all the scrolls in the Venice Mekhitarist manuscript collection).³⁵ In that scroll (V ms. 3042) it also includes the anathema Իսկ որք ասենն (As for those who say) and injunction Իսկ մեր փառաւորեցուք (While we shall glorify) which follow the creed in the common text of the divine liturgy in use today.³⁶ Following the creed in that hmayil is a phrase in which the creed is referred to as the prayer of the holy patriarchs (i.e., those assembled at the first ecumenical councils who are credited with codifying it): “Մուրք հայրապետաց աղօթքը օգնական եւ պահապան եղիցի ծառայիս Աստուծոյ” (May the prayer of the Holy Patriarchs be a helper and protector of this servant of God).

The Hail Mary is somewhat more frequently found.³⁷ Where it occurs in the scrolls, it is typically among the first texts found near the beginning of the scroll. Another prayer popular in the Armenian

---

34 See, e.g. Krikor and Clara Zohrab Information Center Hmayil no. 1 and no. 3; Feydit 1986, no. VIII (V ms. 3042); no. XXIII (V ms. 3032).

35 Feydit 1986, no. VIII (V ms. 3042).

36 For text and translation of the form of the creed in use today in the Armenian tradition, see Nersoyan 1950, 46-9.

37 See, e.g. Sarkisian 2024, 5, 8-9; Feydit 1986, no. VI (V ms. 3024); no. XXIII (V ms. 3032).

tradition, found in many prayer books,³⁸ Ո՛վ ամենապրբուհի Աստուածածին՝ պարծանք կուսութեան (O all-holy Mother of God, glory of virginity) is very often found in the amulet scrolls, along with other prayers and petitions for intercession directed to the Holy Mother of God.³⁹

In addition to the above traditional and liturgical prayers, there are also prayers for help and protection addressed to the persons of the Trinity, the most popular saints and angels of the Christian tradition (the Mother of God, St. John the Baptist, the Twelve Apostles, St. Stephen the Protomartyr, St. Gregory the Illuminator, angels, including some specifically to the archangel Gabriel and the Seraphim and Cherubim, the warrior saints George and Sargis, among others) as well as the various elements in the divine economy of Salvation and the symbols of Christ (the Chalice, the Holy Sepulcher, the Crucifixion, the Lamb of God, the Holy Cross, etc.).⁴⁰ For example, one prayer addressed to Christ in the chalice, often accompanied by an image of the same, reads:

Christ within the Chalice of the Sacrifice, who will take away the sins of the world. And now, Holy Body and Blood of the Lord, I beseech you, save this servant of yours (*name*) from sins. Amen.⁴¹

Such prayers are not typically found in the official liturgical services of the church but rather are common in prayerbooks meant for laypeople and represent the popular piety of the Armenian people.

---

38 See, e.g. *Burvar' alôt'ic'* 1831, 139-42.

39 See, e.g., Feydit 1986, no. II (V ms. 3021); no. IV (V ms. 3026).

40 For the texts and translations of these prayers, one may consult Feydit 1986 and Sarkisian 2024.

41 “Քրիստոս ի մէջ Սկիին Պատարագի, որ բառնայցէ զմեզս աշխարհի: Եւ արդ՝ Սուրբ մարմին եւ արիւն տեառն. աղաչեմ զքեզ փրկիչ լեր ի մեղաց զծառայս քո (*անուն*) ամեն”.

For text and translation along with a typical image, see Sarkisian 2024, 14.

Appendix: Texts and Translations

Text 1: St. Nersēs Šnorhali’s prayer of 24 stanzas *With Faith I Confess* (Հաւատով խոստովանիմ). Armenian text in Awetisean 2018b, 1207-14. English translation by the Author

I

Հաւատով խոստովանիմ եւ երկիր պագանեմ քեզ, Հայր եւ Որդի եւ Սուրբ Հոգի, անեղ եւ անմահ բնութիւն, արարիչ հրեշտակաց եւ մարդկան եւ ամենայն եղելոց. ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

With faith I confess and bow down to You, Father, Son, and Holy Spirit, uncreated and immortal nature, creator of angels, humans, and all that exists. Have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.⁴²

II

Հաւատով խոստովանիմ եւ երկիր պագանեմ քեզ, լոյս, անբաժանելի, միասնական Սուրբ Երրորդութիւն եւ մի Աստուածութիւն, արարիչ լուսոյ եւ հալածիչ խաւարի. հալածեա ի հոգւոյ իմմէ զխաւար մեղաց եւ անգիտութեան, եւ լուսաւորեա զմիտս իմ ի ժամուս յայսմիկ աղօթել քեզ ի հաճոյս, եւ ընդունել ի քէն զխնդրուածս իմ. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

---

42 The manuscripts display variety in the final line here and in the subsequent stanzas. Some witnesses have only the first half “have mercy on your creatures”, while others have only the second half “have mercy on me, a great sinner”. One early copy from Rome in the thirteenth century has for the first stanza “Have mercy on me your creature, a sinner” (Ողորմեա քո արարածոյս՝ ինձ մեղաւորիս) and for the subsequent stanzas has “And have mercy on me, a sinner” (ողորմեա ինձ մեղաւորիս). One suspects that the singular and personalized version is original, with the plural variants (“... on us your creatures”) developed due to communal performance of the prayer. The plural version is the received version found in copies of the Book of Hours and scrolls, and thus is the one given here. See further Awetisean 2018b, 1207-14; Sirinian 2023, 189-97; Sarkisian 2024, 1-12; *Zamagirk*’ 1895, 568-74.

With faith I confess and bow down to you, light, indivisible,⁴³ consubstantial Holy Trinity and one Deity, creator of light and dispeller of darkness. Dispel from my soul the darkness of sin and ignorance, and enlighten my mind at this hour to pray to You in a way that pleases You and to receive from You my requests. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

III

Հայր երկնաւոր, Աստուած ճշմարիտ, որ առաքեցեր զորդիդ քո սիրելի ի խնդիր մոլորեալ ոչխարին. մեղայ յերկինս եւ առաջի քո. ընկալ զիս որպես զանառակ որդին, եւ զգեցո ինձ զպատմութեանս զառաջին, զոր մերկացայ մեղօք. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

Heavenly Father, true God, who sent Your beloved Son in search of the lost sheep. I have sinned against heaven and before You. Receive me as the prodigal son, and clothe me with that former robe, which I stripped off by sinning. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

IV

Որդի Աստուծոյ, Աստուած ճշմարիտ, որ խոնարհեցար ի հայրական ծոցոյ եւ առեր մարմին ի սրբոյ կուսէն Մարիամայ վասն մերոյ փրկութեան. խաչեցար, թաղեցար, յարեար ի մեռելոց, եւ համբարձար փառօք առ հայր. մեղայ յերկինս եւ առաջի քո: Յիշեա զիս որպես զաւագակն յորժամ գաս արքայութեամբ քով. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

Son of God, true God, who humbled Yourself from the bosom of the Father, and took a body from the holy virgin Mary for our salvation. You were crucified, buried, rose from the dead, and ascended to the Father in heaven. I have sinned against heaven and before You. Remember me like the robber when You come in Your reign. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

---

43 In distinction to most manuscripts and printed editions, which read անբաժանելի լոյս, 'indivisible light', I follow Matenadaran ms. 592 (1385AD), in the above reading, where 'indivisible' comes after 'light' and modifies 'Holy Trinity and One Deity' (Լոյս, անբաժանելի, միասնական Սուրբ Երրորդութիւն եւ մի Աստուածութիւն). I could find no patristic usage for անբաժանելի 'indivisible' as a modifier of լոյս 'light', whereas it is regularly used as a modifier of Աստուածութիւն 'Deity, Godhead' or Սուրբ Երրորդութիւն 'Holy Trinity' in both Armenian and its Greek equivalent (ἀδιαιρέτος). See *NBHL*, s.v. անբաժանելի and Lampe 1961, s.v. ἀδιαιρέτος. St. Gregory of Narek (in Prayer 48.6) and St. Nersēs himself elsewhere employ it in this way, as do various prayers of the *Divine Liturgy* (Սուրբ Պատարագ) and the *Book of Hours* (Ժամագիրք). In the last stanza of the hymn 'Light' composed by St. Nersēs for the Sunrise (Արեւագայ) service, the first phrase bears striking resemblance to this one, again with անբաժանելի 'indivisible' modifying Սուրբ Երրորդութիւն 'Holy Trinity': Լոյս, երրեակ եւ մի անբաժանելի Սուրբ Երրորդութիւն, 'Light, triune and one indivisible Holy Trinity'. See *Žamagirk* 1895, 327.

V

Հոգի Աստուծոյ, Աստուած ճշմարիտ, որ իջեր ի Յորդանան եւ ի վերնատունս, եւ լուսաւորեցեր զիս մկրտութեամբ սուրբ աւագանիս. մեղայ յերկիսս եւ առաջի քո: Մաքրեա զիս վերստին աստուածային հրով քո՝ որպէս հրեղէն լեզուօք սուրբ զառաքեալսն, եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

Spirit of God, true God, who came down upon the Jordan and the Upper Room and illuminated me through baptism in the Holy Font. I have sinned against heaven and before You. Purify me anew with Your divine fire, as (you purified) the apostles with fiery tongues. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

VI

Անեղ բնութիւն, մեղայ քեզ մտօք իմովք, հոգւով եւ մարմնով իմով: Մի յիշեր զմեղս իմ զառաջինս վասն անուանդ քում սրբոյ. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

Uncreated nature, I have sinned against You in my mind, in my spirit, and in my body. Do not remember my previous sins, for the sake of Your holy name. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

VII

Տեսող ամենայնի, մեղայ քեզ խորհրդով, բանիւ եւ գործով: Ջնջեա զձեռագիր յանցանաց իմոց, եւ գրեա զանուն իմ ի դպրութիւն կենաց. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

Seer of all, I have sinned by thought, by word, and by deed. Expunge the manuscript of my transgressions and write my name into the Book of Life. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

VIII

Քննող գաղտնեաց, մեղայ քեզ կամաւ եւ ակամայ, գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ: Թողութիւն շնորհեա մեղաւորիս, զի ի ծննդենէ սուրբ աւագանիս մինչեւ ցայսօր, մեղուցեալ եմ առաջի Աստուածութեանդ քո զգայարանօք իմովք, եւ ամենայն անդամօք մարմնոյս. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

Searcher of secrets, I have sinned against You willingly and unwillingly, knowingly and unknowingly. Grant forgiveness to me, a sinner. For from my birth in the Holy Font until today, I have sinned before Your Divinity, with my senses and with all the parts of my body. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

IX

Ամենախնամ Տէր, դիր պահապան աչաց իմոց գերկիւղ քո սուրբ ոչ եւս հայիլ յայրատ, եւ ականջաց իմոց՝ ոչ ախորժել լսել զբանս չարութեան, եւ բերանոյ իմոյ՝ ոչ խօսել զսուտութիւն, եւ սրտի իմոյ՝ ոչ խորհել զչարութիւն, եւ ձեռաց իմոց՝ ոչ գործել զանիրաւութիւն, եւ ոտից իմոց՝ ոչ գնալ ի ճանապարհս անօրէնութեան, այլ ուղղեալ զշարժումն սոցա լինել միշտ ըստ պատուիրանաց քոց յամենայնի. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

O Lord Who cares for all, place holy reverence of You as guardian of my eyes, no more to gaze lewdly; and of my ears, no more to listen eagerly to evil speech; and of my mouth, no more to speak falsehood; and of my heart, no longer to devise evil; and of my hands, no more to do iniquity; and of my feet, no longer to walk in the ways of iniquity. But direct their movements to be ever in accordance with Your commandments in everything. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

X

Հուր կենդանի, Զրիստոս, զիւր սիրոյ քո զոր արկեր յերկիր, բորբոքեա յանձն իմ, զի այրեսցէ զաղտ հոգւոյ իմոյ եւ սրբեսցէ զխիղճ մտաց իմոց եւ մաքրեսցէ զմեղս մարմնոյ իմոյ, եւ վառեսցէ զլոյս գիտութեան քո ի սրտի իմում. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

Living Fire, Christ, enkindle in my soul the fire of Your love, which You cast to earth, that it may burn up the impurity of my spirit, purify the conscience of my mind, cleanse the sins of my body, and ignite the light of Your knowledge in my heart. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

XI

Իմաստութիւն հօր, Յիսուս, տուր ինձ իմաստութիւն, զբարիս խորհել եւ խօսել եւ գործել առաջի քո յամենայն ժամ. ի չար խորհրդոց, ի բաւկոց եւ ի գործոց փրկեա զիս. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

Wisdom of the Father, Jesus, give me wisdom, to think, speak, and do good before You in every moment, and save me from evil thoughts, words, and deeds. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

XII

Կամեցող բարեաց, Տէր կամարար, մի թողուր զիս ի կամս անձին իմոյ գնալ, այլ առաջնորդեա ինձ լինել միշտ ըստ կամաց քոց բարեսիրաց. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

Willer of the good, sovereign and obliging Lord, do not allow me to walk according to my individual will, but lead me to be always in accordance with your will that loves the good. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

XIII

Արքայ երկնաւոր, տուր ինձ զարքայութիւն քո զոր խոստացար սիրելեաց քոց, եւ զօրացո զսիրտ իմ ատել ըզմեղս, եւ սիրել զքեզ միայն, եւ առնել զկամս քո. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

Heavenly King, grant me Your kingdom, which You promised to those who love You, and strengthen my heart to hate sin, to love You alone, and to do Your will. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

XIV

Խնամող արարածոց, պահեա նշանաւ խաչի քո զհոգի եւ զմարմին իմ ի պատրասաց մեղաց, ի փորձութեանց դիւաց, ի մարդոց անիրաւաց, եւ յամենայն վտանգից հոգւոյ եւ մարմնոյ. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

Caretaker of creatures, by the sign of Your cross, protect my soul and body from the deceptions of sin, from the temptations of demons, from unjust men, and from all perils to soul and body. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

XV

Պահապան ամենայնի, աչ քո հովանի լիցի ի վերայ իմ, ի տուէ եւ ի գիշերի, ի նստիլ ի տան եւ ի գնալ ի ճանապարհ, ի ննջել եւ ի յառնել, զի մի երբեք սասանեցայց. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

Guardian of all, may Your right hand be a shield over me, by day and by night, while sitting at home and while walking on the road, when sleeping and when rising, so that I will never be shaken. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

XVI

Աստուած իմ, որ բանաս զձեռն քո, եւ լուս զամենայն արարածս ողորմութեամբ քով: Քեզ յանձն առնեմ զանձն իմ: Դու հոգա եւ պատրաստեա զպէտս հոգւոյ եւ մարմնոյ իմոյ յայսլմիտե միևեւր յաւիտեան. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

My God, you open Your hand and fill all of us creatures with Your mercy. I commit my life to you; take care of me and provide what is needed for my soul and body from this time forth to the end of the Age. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

XVII

Դարձուցիչ մոլորելոց, դարձո զիս ի չար սովորութեանց ի բարի սովորութիւնս, եւ բեւեռեա ի հոգի իմ զսոսկալի օր մահուն, եւ զերկիւղ գեհենոյն, եւ զսէր արքայութեանն, զի զղջացայց ի մեղաց իմոց, եւ գործեցից զարդարութիւն. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

Converter of the wayward, convert me from evil habits to good habits, and nail into my soul the dreadful day of death, the fear of Gehenna, and love for the kingdom, so that I repent of my sins and work righteousness. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

XVIII

Աղբիւր բարութեան, աղբերացո ի սրտէ իմմէ զարտասուս ապաշխարութեան որպէս պոռնկին, զի լուացից զմեղս անձին իմոյ յառաջ քան զելանելն իմ յաշխարհես. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

Source of goodness, make tears of repentance gush from my heart like the prostitute, so that I wash away the sins of my soul before departing this world. And have mercy on us your creatures and on me, a great sinner.

XIX

Պարգեւիչ ողորմութեանց, պարգեւեա ինձ ուղղափառ հաւատով եւ բարի գործովք, եւ սուրբ մարմնոյ եւ արեան քո հաղորդութեամբ զալ առ քեզ. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

Bestower of mercies, grant that I may come to You in orthodox faith, with good deeds, and in communion with Your holy body and blood. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

XX

Բարերար Տէր, հրեշտակի բարւոյ յանձն արասցես զիս քաղցրութեամբ աւանդել զհոգի իմ, եւ անխռով անցուցանել ընդ չարութեան այսոցն, որ են ի ներքոյ երկնից. եւ ողորմեա քո արարածոց եւ ինձ բազմամեղիս:

Doer of good, Lord, entrust me to a good angel to commit my spirit gently, and to pass undisturbed through the evil spirits that are below heaven. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

XXI

Լոյս ճշմարիտ, արժանաւորեա զիոզի իմ ուրախութեամբ տեսանել զլոյս փառաց քոց ի կոչման աւուրն, եւ հանգչել յուսով բարեաց յօթեւանս արդարոց մինչեւ յօր մեծի գալստեան քո. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

True Light, make my spirit worthy to behold with joy the light of Your glory on the day of summoning, and to repose with the hope of good in the lodgings of the just, until the day of Your great coming. And have mercy on us your creatures and on me, a great sinner.

XXII

Դատաւոր արդար, յորժամ գաս փառօք հօր դատել զկենդանիս եւ զմեռեալս, մի մտաներ ի դատաստան ընդ ծառայի քում, այլ փրկեա զիս ի յաւիտենական հրոյն, եւ լսելի արա ինձ զերանաւետ կոչումն արդարոց յերկնից արքայութիւնդ. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

Just Judge, when You come in the glory of the Father to judge the living and the dead, do not enter into judgement against Your servant, but save me from the eternal fire, and let me hear the blissful summoning of the just into Your kingdom of heaven. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

XXIII

Ամենողորմ Տէր, ողորմեա ամենայն հաւատացելոցս ի քեզ, իմոց եւ օտարաց, ծանօթից եւ անծանօթից, կենդանեաց եւ մեռելոց. շնորհեա եւ թշնամեաց իմոց եւ ատելեաց զթողութիւն յանցանաց, եւ դարձո զնոսա ի չարեացն զոր ունին վասն իմ, զի ողորմութեան քում արժանի եղիցին. եւ ողորմեա քո արարածոցս եւ ինձ բազմամեղիս:

All-merciful Lord, have mercy on all we who trust in You, my own and foreigners, those I know and those unknown to me, the living and the dead. Grant forgiveness of transgressions also to my enemies and those who hate me and turn them from the malice they bear against me, so that they may become worthy of Your mercy. And have mercy on us Your creatures and on me, a great sinner.

XXIV

Փառաւորեալ տէր, ընկալ զաղաչանս ծառայիս քո, եւ կատարեա ի բարի զինդորուածս իմ, բարեխօսութեամբ սրբուհւոյ Աստուածածնին եւ Յովհաննու կարապետին, սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային, եւ սրբոյն Գրիգորի մերոյ յուսաւորչին, եւ սրբոց քոց առաքելոց, մարգարեից, վարդապետաց, մարտիրոսաց, հայրապետաց, ճգնաւորաց, կուսանաց, եւ ամենայն սրբոց

երկնաւորաց եւ երկրաւորաց: Եւ քեզ փառք եւ երկրպագութիւն, անբաժանելի սուրբ երրորդութեանդ, յաւիտեանս յաւիտենից. ամեն:

Glorified Lord, accept the petitions of Your servant and fulfill my requests for good, through the intercession of the holy Mother of God and John the forerunner, Saint Stephen the first martyr and Saint Gregory our illuminator, and your holy apostles, prophets, *vardapets*, martyrs, patriarchs, ascetics, virgins, and all the saints, in heaven and on earth. And to you, indivisible Holy Trinity, glory, honor, and worship unto ages of ages. Amen.

Text 2: Selections from the prayerbook of St. Gregory of Narek called the *Book of Lamentation* (Մատեան ողբերգութեան)

Selection 1: Prayer (բալ) 12.3-4. Armenian text in Xaç'atryan, Łazinyan 2011, 114-16. English translation by the Author

12.3

Ընկալ՝ քաղցրութեամբ, տեր աստուած հօր, զդառնացողիս զաղաչանս,
Մատի՛ր գթութեամբ առ պատկառելիս դիմօք,
Փարատեա՛, ամենապարգեւ, զամօթական տխրութիւնս,
Բա՛րձ յինէն, ողորմած, զանբերելի ծանրութիւնս,
Անջրպետեա՛, հնարաւոր, զմահացու կրթութիւնս,
Աւարեա՛, միշտ յաղթող, զխաբողին հաճութիւնս,
Բացադրեա՛, վերնային, զմոլելոյն մառախուղ,
Կնքեա՛, կեցուցիչ, զկորուսչին ընթացմունս,
Տրուեա՛, ծածկատես, զըմբռնողին չար գտմունս,
Խորտակեա՛, անքնին, զմարտողին դիմեցմունս:
Տեառնագրեա՛ քո անուամբդ զլուսանցոյց երդ յարկիս,
Պարփակեա՛ քո ձեռամբդ զառաստաղ տաճարիս,
Գծագրեա՛ քո արեամբդ զմուտ սեմոց սենեկիս,
Կերպացո՛ զքո նշանդ ի հետս ելից մաղթողիս,
Ամրացո՛ քո աջովդ զհանգստեանս խշտի,
Մաքրեսցեն ի խաղբից զծածկարան անկողնոյս,
Պահեսցեն ի կամօքդ զտառապեալ անձն ոգւոյս,
Անխարդա՛խ արացես զքո շնորհեալ շունչ մարմնոյս,
Կացուցեն շրջափակ զպար զօրուդ երկնայնոյ,
Կարգեսցեն ի դիտի ընդդէմ դիւացն դասու:

Kindly accept, Lord mighty God, the petitions of my embittered self.
Approach with compassion my shameful countenance.
Dispel, Giver of all gifts, my disgraceful despondency.
Lift off me, merciful One, my unbearable burdens.
Cut off, powerful One, my deadly habits.

Ruin, ever victorious One, my acquiescence to the deceiver.
Dispel, lofty One, the fraudster's fog.
Seal, Savior, the destroyer's courses.
Scatter, Seer of hidden things, the snatcher's traps.
Crush, inscrutable One, the attacker's advances.
Write your name on the skylight of my dwelling.
Encircle the ceiling of my temple with your hands.
Mark the entrance to the threshold of my chamber with your blood.
Fashion your sign on the exit path of this suppliant.
Fortify with your right hand the bedframe where I rest.
Cleanse my bedcover from defilement.
Protect my afflicted soul by your will.
Keep pure the breath you gave to my body.
Appoint an encircling band of your heavenly host.
Array (them) as sentinels against the legion of demons.

12.4

Տո՛ւր հանգիստ բերկրութեան մահահանգոյնս նիրհման ի խորութեան
գիշերիս՝ բարեխօսութեամբ հայցուածոց Սրբոյ Աստուածածնիդ եւ ամենայն
ընտրելոց: Ամփոփեալ պարուրեա՛ զպատուհան տեսութեանց զգայարանացս
իմաստից՝ անզարհուրելի զետեղմամբ ի ծփական խռովութեանց,
կենցաղական զբաղմանց, անրջական երազոց, խօլականաց ցնորից՝
յիշատակաւ քո յուսոյդ անվնասելի պաշտպանեալ:

Եւ սթափեալ վերստին ի ննջմանէ ծանրութեան, ամենազգաստ
արթնութեամբ, հոգեւորոգ զուարթութեամբ ի քեզ արձանացեալ, զայս
ձայն մաղթանաց բուրմամբ հաւատոց քեզ, ամենօրինեալ թագաւոր
փառաց անճառից, փառաբանողաց երկնագումար խմբից երգակցեալ՝
յերկինս առաքել: Չի դու փառաւորեալ ես յամենայն արարածոց յաւիտեանս
յաւիտենից: Ամէն:

Grant me joyful rest of death-like slumber in the depth of this night, through the
intercessory prayers of the Holy Mother of God and all the elect. Enclose and shut
up the window to visions, my sentient faculties of perception, by fortifying them
fearlessly from wavering disturbances, worldly occupations, nightmarish dreams,
and foolish delusions, protected from harm through the remembrance of hope in you.

And upon waking anew from heavy sleep in most alert wakefulness and with
spirit refreshed standing vigilantly before you, I will send up to heaven this voice of
supplication fragrant with faith in you, most blessed King of ineffable glory, chanting
together with the heavenly choirs that glorify you. For you are glorified by all creation
unto ages of ages. Amen.

Selection 2: Prayer (բան) 41. Armenian text in Xač'atryan,
Łazinyan 2011, 276-7. English translation by the Author

41.1

Որդի Աստուծոյ կենդանւոյ, օրհնեալ յամենայնի, Հօրդ ահաւորի անքնին ծնունդ, որ տկարանայ առ ի քէն եւ ոչ ինչ, որ ի ծագել անստուեր Նշողից ողորմութեան քո փառաց հալիս մեղք, հալածիս դեւք, ջնջիս յանցանք, խզիս կապանք, խորտակիս շղթայք, կենդանածնին մահացեալք, բժշկիս հարուածք, ողջանան վերք, բառնին ապականութիւնք, տեղի տան տխրութիւնք, նահանջին հեծութիւնք, փախնու խաւարն, մեկնի մեզն, մերժի մառախուղն, փարատի մռայլն, սպառի աղջամուղջն, վերանայ մութն, գնայ գիշերն, տարագրի տագնապն, չքանան չարիքն, հալածիս յուսահատութիւնքն, եւ թագաւորէ ծեռն քո ամենակար, քաւիչդ ամենայնի:

Son of the living God, blessed in every way, inscrutable generation of your awesome Father, for whom nothing is impossible. At the dawning of the shadowless rays of your glorious mercy, sins melt away, demons are driven off, transgressions are erased, bonds are broken, chains are shattered, the dead come to life, cuts are cured, wounds become whole, corruption ceases, sadness gives way, sighs retreat, darkness departs, mist dissipates, fog flees, gloom is dispelled, obscurity vanishes, the dark is removed, night goes away, anguish is expelled, evil comes to naught, hopelessness is driven away and your almighty hand reigns, Atoner of all.

41.2

Որ ոչ եկիր կորուսանել գմարդկան ոգիս, այլ կեցուցանել, թո՛ղ ինձ զանթիւ չարիսն իմ բազում ողորմութեամբդ, զի դու միայն ես յերկնի անճառ եւ յերկրի անզնին, ի տարր գոյի եւ յեզրս ծագաց աշխարհի, սկիզբն ամենայնի եւ յամենայնի ամենայն լրմամբ, օրհնեալ ի բարձունս: Եւ քեզ ընդ Հօր եւ Հոգւոյդ Սրբոյ փառք յաւիտեանս: Ամեն:

You came not to destroy human souls but to give life. Forgive my countless evils by your manifold mercy, for you alone are ineffable in heaven and inscrutable on earth, in the (smallest) element of existence and at the outer ends of the cosmos, the beginning of all and at every completion of everything, blessed in the heights. And to you with the Father and the Holy Spirit, glory unto ages. Amen.

Selection 3: Prayer (բան) 94. Armenian text in Xaç'atryan,
Łazinyan 2011, 599-600. English translation by the Author

94.1

Աստուած յաւիտեանական, բարերար եւ ամենակալ, ստեղծիչ լուսոյ եւ յօրինիչ գիշերոյ, կեանք՝ ի մահու եւ լոյս՝ ի խաւարի, յոյս ակնունդոյաց եւ երկայնմտութիւն տարակուսելոյց, որ ամենարուեստ իմաստութեամբ քո դարձուցանես յայգ զստուերս մահու: Աննուագ ծագումն եւ անմուտ արեգակն, քանզի ոչ զօրէ ծածկել զփառս տերութեան քոյ խաւար գիշերոյ, որում կրկնի ծուր երկրպագութեան ամենայն եղելոյց՝ երկնաւորաց եւ երկրաւորաց սանդարամետականաց:

Որ լսես զհեծութիւն կապելոյց եւ հայիս յաղօթս խոնարհաց եւ ընդունիս զխնդրուածս նոցա, Աստուած իմ եւ թագաւոր իմ, կեանք իմ եւ ապաւէն իմ, յոյս իմ եւ վստահութիւն իմ, Յիսուս Քրիստոս, Աստուածդ ամենայնի, Սուրբդ, հանգուցեալ ի հոգիս սրբոց, միսիթարութիւն վշտաց եւ քաւարան մեղուցելոյց, որ գիտես զամենայն յառաջ, քան զիկնել նոցա, առաքեալ՝ զպահպանողական զօրութիւն աջոյ քոյ եւ փրկեալ՝ զիս յերկիւղէ գիշերի եւ ի դիւէ չարէ, որպէս զի գիշատակ սոսկալի եւ սուրբ քո անուանդ, միշտ համբուրեալ շրթամբք հոգւոյ ըղծութեան շնչոյ, կեցից՝ պահպանեալ ընդ այնոսիկ, որ կարդան զքեզ ի բոլոր սրտէ:

Eternal God, benefactor and omnipotent, creator of light and fashioner of night, life in death and light in darkness, hope for the expectant and forbearance for doubters, who in your most skillful wisdom turn the shadows of death into dawn. Undiminishing dawning, sun that does not set, because the darkness of night is not powerful (enough) to conceal the glory of your lordship, to whom the knees of all beings bow in obeisance, those in heaven and on earth and in the underworld.

You listen to the groaning of the enchained and attend to the prayers of the humble, and you accept their requests, my God and my King, my Life and my Refuge, my Hope and my Surety, Jesus Christ, God of all. Holy One, residing in the souls of the saints, consolation for the afflicted and atonement for sinners, you know all before it happens. Send me the protective strength of your right hand and save me from the dread of night and the evil demon, so that by the remembrance of your awesome and holy name, ever kissed by the lips of my soul and the longing of my breath, I might live protected by you, along with those who call upon you with their whole heart.

94.2

Եւ ի դրոշմէ խաչի քոյոյ նշանիդ, զոր աստուածային արեամբ քո ներկեալ նորոգեցեր եւ ի նոյն շնորի որդեգրութեան զմեզ մկրտեցեր եւ ի փառս պատկերի քոյ նկարեալ յօրինեցեր, այսու պարգեւօք աստուածականօք ամաչեսցէ՝ սատանայ, քակտեսցի՝ն մեքենայքն, բարձցի՝ն որոգայթքն, պարտեսցի՝ն մարտուցեալքն, պակասեսցի՝ն զէնքն սայրասուրթ, մերժեսցի՝ մեզն, փարատեսցի՝ խաւարն, մեկնեսցի՝ մառախուղն, բազուկ քո հովանասցի, եւ աջ քո կնքեսցէ, վասն զի գթած ես եւ ողորմած, եւ անուն քո կոչեցեալ է ի

վերայ ծառայից քոց: Եւ քեզ ընդ Հօր, Հոգւովդ Սրբով փա՛ռք եւ իշխանութի՛նս
յաւիտեանս յաւիտենից: Ամէն:

By the seal of the sign of your cross, which you restored by drenching it with your divine blood, you baptized us into the grace of adoption and fashioned us who were formed in the glory of your image. By those divine gifts may Satan be put to shame, may his machinations be thwarted, his snares removed, his fighters defeated, his sharp weapons blunted, his haze lifted, his darkness dispelled, his fog removed. May your arm shield me and your right hand seal me, for you are compassionate and merciful, and your name is called over all your servants. And to you with the Father and the Holy Spirit, glory and sovereignty unto ages of ages. Amen.

Selection 4: Prayer (բաւ) 28.7-9. Armenian text in Xač‘atryan,
Łazinyan 2011, 203-5. English translation by the Author

28.7

Արդ, այսքանեացս անբաւից հրաշից հանդերձիչ, Հայր ամենաստեղծ, անուղղ ահաւոր, ծայր սարսափելի, կոչումն ընտանի, բաւ համբուրելի, ազդումն սքանչելի, հրաման սոսկալի, Էութիւն անքննելի, գոյութիւն անճառելի, իսկութիւն անբաւելի, զօրութիւն անզննելի, կամք ամենաբարի, տէրութիւն անսահմանելի, մեծութիւն անչափելի, բարձրութիւն անբովանդակելի, որքանութիւն անկշռելի, առաւելութիւն անհասանելի, պատճառ Որդւոյ հայրութեամբ, այլ ոչ նախադրութեամբ:

Քեւ եւ ի ծեռն քոյդ անպարագիր զօրութեանդ սաստեա՛ տազնապող եւ դիւական տենդիս ջերմութեան, որ սպրդեալ մուծաւ ընդ մեղաց, զի փախիցե՛ ի մարդոյս՝ զարհուրեալ ի սխրալի եւ յանբաւելի արեան վտակի գառինդ երկնաւորի, որով սրսկեալ միանգամ՝ ի մշտնջենաւորս համայն մաքրեցաք:

Now, performer of such boundless wonders, all creating Father, awesome name, frightful voice, familiar calling, kissable word, marvelous proclamation, dreadful command, inscrutable essence, ineffable existence, reality uncontainable, power unsearchable, most good will, dominion without boundary, immeasurable greatness, uncontainable exaltation, unweighable quantity, unattainable supremacy, cause of the Son through fatherhood but not through priority.

Through you and your uncircumscribable power, rebuke the heat of this tormenting and demonic fever, which made its entrance through sin, so that it be banished from man, frightened by the heavenly Lamb's wondrous and never ending river of blood, with which being sprinkled a single time, we become thoroughly cleansed forever.

28.8

Եւ արդ, յայս պատկառելի խոնարհութենէ արարչակերտս խորհրդոյ ամաչեսցէ՝ սատանայ ի գործս չարեաց իւրոցն հրեշտակաց, տանջեսցի՝ եւ հալածեսցի՝ հեռացեալ եւ արտաքս առաքեալ ի շինուածոյ խորանէ քումդ բնակութեան յարտաքին խաւարն: Եւ ջնջեալ մաքրեա՝ զարտասուս ողբոցս ի դիմաց մերոց, եւ զհառաչումն ձայնիս հեծութեան՝ ի սրտից մերոց: Եւ յիշատակաւ հարման հեղուսիցն քստմնափուշ, տաժանատեսիլ ոգեպահանջից, որով պնդեցաւ միածինդ քո յաշտարակ խաչին, ցաւեսցի՝ չարին: Եւ ի կողահերձ, սայրասուր սլաքէ ուժգին բախմանէ, որով զվերն մեծ ընկալաւ, իսպա՛ռ սատակեսցի սկզբնարար մահուն: Եւ զի խոնարհեցոյց զգովեալն գլուխ յաւանդել զհոգին ի ծոց քո, բարձրեալ, ապստամբութիւն անբարի բարուցն Բելիարայ ի կոր կործանեսցի՝՝ ամենայնիւ հերքեալ ի կորուստ: Եւ զի դողեալ ծածկեցաւ անմահն իսկութիւն յորովայնի երկրի, այսու ամբարձեալն հպարտութիւն կարծեալ գոռոզին ի յատակս մահու դժոխաց մթին ստուերին յառեալ դիտեսցէ՝ եւ յիշեսցէ՝ զառաջին հարուածն անբժշկական, որով մահացու դիմամարտութիւն թունից վիշապին կենարարն կրիւք ամենազօրին:

And now, in ignoble abasement before the mystery of your creative activity, may Satan be shamed for the evil deeds of his angels. May he be tortured, persecuted, and banished from the edifice of the tabernacle of your dwelling into the outer darkness. And wipe away the tears of these laments from our faces and the sobbing of our sighing voices from our hearts. And at the remembrance of the horrifying blows of the nails, soul-wrenching and painful to behold, by which your Only Begotten was fastened to the tower of the cross, may the evil one feel pain. And for the fierce blow with the sharp spear that pierced His side, which received the large wound, may the initiator of death drop dead forever. And since He lowered His praised head to give up His spirit into your exalted bosom, may the rebellion of the evil ways of Beliar be brought to ruin, utterly repelled to extinction. And since the truly Immortal One was hidden and covered in the earth's womb, by this may the tyrant in his haughty arrogance be fastened to the pit of death in the shadowy darkness of hell. And may he behold and remember the initial, incurable blow, by which the Life-Giver, by the passion of the Almighty, (confounded) the dragon's deadly poison.

28.9

Վասն զի ի փառս քո, Հայր ողորմութեան, իբր ի գովեստ Որդւոյ քոյ, Հոգւովդ Սրբով զայս խոստովանիմ. քանզի ոչ պիտակ ինչ սոսկ զօրութեանն ունի զմիւսմէն առ մի խորհրդականն խորութեան, այլ զանսկիզբն Բանդ անձնաւոր ընդ անժամանակդ Հօր փառաւորեմք: Եւ քեզ միայնոյ՝ Սուրբ Երրորդութեանդ, հաւասարապատիւ տէրութեանդ, համաբուն, անբաժին ինքնութեանդ օրինաբանութիւն, գոհութիւն, զօրեղութիւն եւ անճառ վայելչութիւն մեծութեան, բարեվիճակ հարթութեան, զուգակշիռ հաւասարութեան յաւիտեանս: Ամէն:

Because it is for your glory, Father of mercy, in praise of your Son, and through the Holy Spirit that I confess this. For one does not have any need of power from the other in the deep mystery, but we glorify the hypostatic word without beginning with the Father out of time. And to you alone, Holy Trinity, dominion of equal honor, consubstantial, to your indivisible essence, blessing, thanksgiving, strength, and the ineffable splendor of majesty, of fortunate parity, and of just equality, unto ages. Amen.

Selection 5: Prayer (բան) 89. Armenian text in Xač'atryan, Łazinyan 2011, 538. English translation by the Author

89.1

Աստուած եւ տէր, կեանք եւ արարիչ, ողորմած, գթած, լոյս, երկայնամիտ, անոխակալ, մարդասէր, ամենագութ, պարգեւատու, փրկիչ, օրհնեալ, գովեալ, բարեբանեալ, Դարան ամբողջեան, պատասպարան վստահութեան, առանց նենգութեան բարի, առանց խաւարի ճառագայթ, քաւիչ մեղաց, ողջացուցիչ վիրաց, անհասանելեաց հնարք, անմատչելեաց հպաւոր, անյուսութեան ելք, անուն քո խոստովանեալ Աստուծոյ Որդի, եւ Հօր քոյ ընդ քեզ հզօրի եւ ահաւորի եւ Հոգւոյդ ամենակալի եւ ընդ քեզ երկրպագելոյ փա՛ռք եւ պաշտօն գոհաբանութեան յաւիտեանս: Ամէն:

God and Lord, Life and Creator, merciful, compassionate, Light, longsuffering, who does not hold a grudge, lover of mankind, all-compassionate, Giver of gifts, Savior, blessed, praised, magnified, strong Fortress, reliable Refuge, Good without fraud, Ray without darkness, Atoner of sin, Healer of wounds, Means of the impossible, Tangible of the inaccessible, Way out for hopelessness, your confessed name (is) Son of God, and to your Father with you, mighty and awesome, and your omnipotent Spirit, worshipped with you, glory and service with thanksgiving, unto ages. Amen.

Bibliography

Manuscripts

Krikor and Clara Zohrab Information Center Hmayil no. 1, Diocese of the Armenian Church of America (Eastern), New York (NY).

Krikor and Clara Zohrab Information Center Hmayil no. 2, Diocese of the Armenian Church of America (Eastern), New York (NY).

Published Sources

- Arlen, J. (2021). "Nersēs Shnorhali, *Hymn for the Sunrise Hour, Instructional Preface to a Prayer of Nersēs, Prayer of Nersēs*". Walters, J. (ed.), *Eastern Christianity: A Reader*. Grand Rapids (MI): Wm. B. Eerdmans, 190-9.
- Arlen, J. (2024). "A Reexamination of the Place and Role of the *Hmayil* (Prayer Scroll) in Early Modern Armenian Society". *St. Nersess Theological Review*, 15(2), 5-46. <https://doi.org/10.1353/ntr.2024.a957540>.
- Awetisean, A. (ed.) (2018a). "Naxadrut'iwink' xratank' yałags atawt'ic', zor areal ē tearn Nersisi, ełbawr Grigorisi, Hayoc' veraditołi" (Instructional Preface Concerning the Prayer Composed by Lord Nersēs Brother of Grigorisi, Catholicos of Armenia). *Matenagirk' Hayoc'* (Armenian Classical Authors), vol. 21. Yerevan: Matenadaran Mashtots Institute of Ancient Manuscripts; Calouste Gulbenkian Foundation, 1204-6.
- Awetisean, A. (ed.) (2018b). "Nersēs isop'estosiasac'eal bansatawt'ic' hasarakac' azanc' k'ristonēic', i dēms srboy erroradowt'eann ew mi astowacowt'eann' Hawr ew Ordoy ew Sowrb Hogoy. amēn" (The Prayer Composed by Nersēs the Sage for common Christians, directed to the Holy Trinity and One Deity, Father, Son, and Holy Spirit. Amen). *Matenagirk' Hayoc'* (Armenian Classical Authors), vol. 21. Yerevan: Matenadaran Mashtots Institute of Ancient Manuscripts; Calouste Gulbenkian Foundation, 1207-16.
- Burvał alōt'ic'* (Censer of Prayer) (1831). Venice: I surbn Łazar.
- Crimella, M. (2021). *Nersēs Šnorhali, Con fede ti confesso: Ventiquattro preghiere*. Magnano: Edizioni Qiqajon.
- Drost-Abgarjan, A. (2006). "Veneration and Reception of Surb Grigor Narekac'i in Armenian Culture and Spirituality". Mahé, J.-P.; Zekiyan, B. (éds), *Saint Grégoire de Narek, théologien et mystique = Colloque international tenu à l'Institut Pontifical Oriental* (Rome, 20-22 janvier 2005). Rome: Pontificio Istituto Orientale, 57-81. *Orientalia Christiana Analecta* 275.
- Feydit, F. (1986). *Amulettes de l'Arménie chrétienne*. Venice: St. Lazarus Press.
- Findikyan, M.D. (2004). *The Commentary on the Armenian Daily Office by Bishop Step'anos Siwnec'i (†735): Critical Edition and Translation with Textual and Liturgical Analysis*. Rome: Pontificio Istituto Orientale. *Orientalia Christiana Analecta* 270.
- Ghazaryan (Łazaryan), D. (2013). *Pahpanut'yan greri (hmayilneri) gełarvestakan hardarank'a (15rd daric' minč'ew 1659 t')* (Artistic Decoration of Writings of Protection (Hmayils) (15th Century Until 1659)) [Summary of PhD Dissertation]. Yerevan: National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, Institute of Arts.
- Ghazaryan (Łazaryan), D.; Sargsyan, L. (2016). "Some Armenian Amulets in Scroll from the Romanian Collections (Part I)". *Revue des études sud-est européennes*, 54(1-4), 13-42.
- Lampe, G. (1961). *A Patristic Greek Lexicon*. Oxford: Clarendon Press.
- Mahé, A.; Mahé, J.-P. (2000). *Grégoire de Narek: Tragédie. Matean otbergut'ean. Le livre de Lamentation. Introduction, traduction et notes*. Louvain: Peeters. CSCO 584, Subsidia 106.
- Narek 1933 = *Grigori Narekay Vanic' Vanakani Otbergut'awn* (The Lamentation of Grigor, Monk of Narek Monastery) (1933). Venice: I surbn Łazar.
- Narinean, A. (ed.) (1825-26). *Meknut'awn srhoc' erkotasian margarēic'* (Commentary on the Twelve Holy Prophets). Constantinople: i Hasanp'ašay xann.

- NBHL = Awetik'ean, G.; Siwrmēlean, X.; Awgerean, M. (eds) (1836-37). *Nor baġirk' haykazean lezui* (New Dictionary of the Armenian Language). Venice: St. Lazarus Press.
- Nersoyan, T. (ed.) (1950). *Divine Liturgy of the Armenian Apostolic Orthodox Church*. New York: The Delphic Press.
- Sarkisian, M. (2024). *An Early-Eighteenth-Century Hmayil (Armenian Prayer Scroll): Introduction, Facsimile, Transcription and Annotated Translation*. Edited and with a foreword by J. Arlen. New York (NY): Tarkmanean Press. Sources from the Armenian Christian Tradition 1.
- Sirinian, A. (2023). "La preghiera *Hawatov Xostovanim* di Nersēs Šnorhali a Roma nel duecento (ms. M142, anno 1269)". *Bazmavēp*, 181(3-4), 180-204.
- Terian, A. (transl.) (2021). *From the Depths of the Heart: Annotated Translation of the Prayers of St. Gregory of Narek*. Collegeville (MN): Liturgical Press.
- Tēr-Isahakean, T'. (1899). *T'ult' hovuakan ar merazneays bnakeals i Manč'est'r ew i šrġakays* (Pastoral Letter to our Countymen Dwelling in Manchester and its Environs). Manchester: s.n.
- Tēr-Vardanean, G. (2013). "C'uc'ak Yarut'iwn K'iwrtean Hawak'acoyi hayerēn žapawinajew jeġagir hmayilnerə" (Catalog of the Armenian Scroll-Shaped Hmayil Manuscripts in the Harut'iwn K'iwrtean Collection). *Ėjmiacin*, 69(3), 62-98.
- Xač'atryan, P.; Łazinyan, A. (eds) (2011). "Grigor Narekac'i: Matean oġbergut'ean (Gregory of Narek: Book of Lamentation)". *Matenagirk' Hayoc'* (Armenian Classical Authors), vol. 12. Antelias; Yerevan: Armenian Catholicosate of Cilicia; Matenadaran Mashtots Institute of Ancient Manuscripts; Calouste Gulbenkian Foundation, 47-605.
- Žamagirk' hayastaneayc' surb ekeġec'woy (Book of Hours of the Holy Church of Armenia) (1895). Constantinople: tpagrut'iwn Yarut'iwn Asaturean.